

1992-01-16

Delgivningskvitto

221-6113-91

Fotokopia

Byggnadsminnesförklaring av Militärhäktet, byggnad 705, på stg 113, STUMHOLMEN i Karlskrona kommun, Blekinge län

Beslut

Länsstyrelsen förklarar med stöd av 3 kap 1 § lagen om kulturminnen m m (SFS 1988:950) Militärhäktet, byggnad 705, del av stg 113 och del av stg 208, Stumholmen i Karlskrona kommun för byggnadsminne. Till byggnadsminnet skall även höra de betongelement som utgör resterna efter häktets rastgård. Avgränsningen har markerats på bifogad karta, bil 2.

Föreskrifter

Länsstyrelsen meddelar enligt 3 kap 2 § samma lag följande skyddsföreskrifter:

1. Byggnaden får ej flyttas eller rivas, ej heller till sitt yttre byggas om eller på annat sätt förändras.
2. Byggnaden skall underhållas så att den inte förfaller. Vård och underhållsarbeten skall utföras med traditionella byggnadsmaterial och färger, på ett sådant sätt att det kulturhistoriska värdet inte minskar.
3. Åtgärder får inte vidtas i byggnadens inre som förändrar dess befintliga karaktär.
4. Invändiga ändringsarbeten skall i övrigt föregås av antikvarisk dokumentation av ytskikt, färgsättning och konstruktionsdetaljer.

Länsstyrelsen lämnar på begäran råd och anvisningar i fråga om underhåll av byggnaderna.

Enligt 3 kap 21 § lagen om kulturminnen m m gäller beslutet om byggnadsminnesförklaring omedelbart även om det överklagas.

Om fråga uppkommer om att ändra byggnadsminnet i strid mot skyddsföreskrifterna skall ansökan om tillstånd härtill inges till länsstyrelsen som enligt 3 kap 14 § lagen om kulturminnen m m får lämna tillstånd till ändring om det finns särskilda skäl.

Redogörelse för ärendet m m.

Stumholmen inom Karlskrona örlogsbas är av riksintresse för kulturmiljövården. I enlighet med bestämmelserna i lagen om hushållning med naturresurser m m (NRL) skall Stumholmen därmed skyddas mot åtgärder som påtagligt kan skada kulturmiljön.

Riksantikvarieämbetet har inför statens försäljning av fastigheten utarbetat förslag till skyddsföreskrifter.

I samband med överlåtelse av Stumholmen till Karlskrona kommun och därefter till HSB Fastigheter i Karlskrona HB kommer länsstyrelsen att avgöra vilka av Stumholmens kulturhistoriskt synnerligen märkliga byggnader som skall förklaras som byggnadsminnen.

Riksantikvarieämbetet och länsmuséet har tillstyrkt byggnadsminnesförklaring av och skyddsföreskrifter för militärhäktet. Karlskrona kommun har i bytesavtal med fortifikationsförvaltningen förbundit sig att medverka till byggnadsminnesförklaring. Förslag till skyddsföreskrifter har delgivits kommunen i skrivelse 1991-06-11.

Ni har i skrivelse till länsstyrelsen, daterad 1991-07-10, inte erinrat mot föreslagna skyddsföreskrifter.

Motivering

Allmän historik

Fängelserna tillhör den borgerliga stadsbyggnadsepokens kanske mest särpräglade byggnader. Byggnadstypen utvecklades under 1790-talet i Amerika av kväkarna i Philadelphia, enligt ett panoptikonschema. Det möjliggjorde att fångarna bevakades genom ett centralt beläget vaktrum och öppna cell-längor. Detta system med personliga celler, kallat Philadelphiasystemet, skulle komma att exporteras till Europa där det under 1800-talets första decennier blev flitigt använt. Det nya med detta system för förvaring och disciplinering var att fångarna förvarades i celler, där individen skulle sona sina brott genom att personligen komma till insikt. Tidigare hade fångarna förvarats i gemensamma utrymmen. Det är naturligtvis tankar om humanare fängelsestraff som låg bakom denna förändring, men även en nyare syn på människan, där individen och hennes själsliv blev föremål för samhällets intressen. Det nya fängelsesystemet bildar parallell till en annan disciplinering av medborgaren, en utskiljning av brottslingen och därmed personliga straff.

Philadelphiasystemet, som innebar fullständig isolering, hade en motsvarighet i det på 1820-talet lanserade

Auburnsystemet som också byggde på cellidén, men som innebar att internerna arbetade tillsammans under dagarna och befann sig i sina ensamceller endast under natten. Under 1840-talet slog den nya fångvårdspolitiken igenom på allvar i Sverige. Riksdagen beslutade att länscellfångelser skulle uppföras i hela landet och anslog pengar härför. Under detta och nästföljande decennier byggdes cellfångelser runt hela landet. De uppfördes utifrån centralt upprättade ritningar från fångvårdsstyrelsen. Trots att byggnaderna ritades centralt företer de alla olikheter. Däremot har de samma plandisposition, varierad på två tema; den T-formade och den raka planlösningen.

1860 var i stort sett de flesta civila länscellfångelserna byggda. Under denna hektiska byggnadsperiod byggdes t ex Karlskrona civila fängelse som stod färdigt 1851. Därefter byggdes några få fångelser, med allt mer utsmyckade exteriörer, men efter samma grundmönster.

Militärhäktet

Kronohäktet på Stumholmen ritades så sent som 1894 av F Bothén. Det är ett fängelse med rak plan, med administrationsdel i en lägre byggnad i norr och cellänga åt söder. Från 1908 finns ett andra förslag, fastställt av Kungliga Marinförvaltningen 1910. Sixten C:son Sparre ritade nämligen om Bothéns förslag, vilket emellertid endast innebar små revideringar.

År 1910-11 byggdes häktet. Det är således uppfört enligt ett schema som konstruktivt och arkitektoniskt inte förändrades under sjuttio år. Uppvärmningen i kronohäktet skedde genom varmluftskanaler i innerväggarna, ett system som vid den här tiden måste ha varit lika förlegat som själva fängelsets planlösning. Byggnaden inrymde från början 20 celler i översta våningen och 14 i undre cellängan. Våningsplanen var öppna i celldelen för att underlätta kontrollen. Dessutom fanns logement vakt- och tjänsterum och en speciell avdelning med vanliga fönster och dörrar för gentlemen (officerare).

Förutom att några celler i bottenvåningen ombyggts till toalett och tvättrum, är häktet i stort oförändrat såväl interiört som exteriört. Byggnaden användes som häkte ända in på 1960-talet och som illustration till förhållandena för straffarrestanterna kan det reglemente som fortfarande finns uppklistrat på en av celldörrarna tjäna (1950-tal;

"§ 43... straffarrestant må innehava trolovningsring, vigselring, fotografier av närstående, klocka, artiklar för skrivning och personlig hygien, enklare prydnadsföremål även som annat dylikt enligt prövning av den som har uppsikt över häktet. Straffarrestant må vidare för läsning inneha eller, därest så kan ske, på begäran erhålla bibel, psalmbok och skrifter av tjänstenatur samt, efter prövning av den som har uppsikt över häktet, andra lämpliga böcker som icke väsentligen hava karaktär av nöjes- eller förströelselitteratur..."

Kronohäktet på Stumholmen är ett av landets bäst bevarade cellfängelser. Den i det närmast oförändrade interiören med individuella celler anordnade enligt Philadelphiasystemet, öppna våningsplan och lanternin ger en god bild av fängelseförhållandena och det disciplinära vårdprogrammet. Den välbevarade exteriören understryker ytterligare det militära hierarkiska systemet i form av de stora fönsteröppningarna i avdelningen för gentlemän. På motsvarande sätt illustreras hierarkin i avdelningen för meniga, med de små gallerförsedda fönstren.

Mot bakgrund av det anförda finner länsstyrelsen militärhäktet med därtill hörande rastgård vara en synnerligen märklig byggnad och anordning som motiverar byggnadsminnesförklaring.

Överklagande:

Detta beslut kan överklagas hos kammarrätten, se bilaga 1.

I detta beslut har deltagit länsantikvarie Leifh Stenholm, beslutande, länsassessor Bengt Johansson, länsarkitekt Georg Vass samt byråsekreterare Mitzi Mattsson, föredragande.

Leifh Stenholm

Mitzi Mattsson

Karlskrona Häkt med originalet
Festyrkes.

På tjänstens vägnar:

Bil:

- Bilaga 1. Hur man överklagar
- Bilaga 2. Utdrag ur grundkarta
- Bilaga 3. Utdrag ur ek karta för Trossö
- Bilaga 4. Kop av fotografi

Kopia av beslut + bilaga 2,3,4 och 5 till:

Riksantikvarieämbetet + Bil 1. Delgivningskvitto

HSB Karlskrona, Att: Sune Andersson, Högabergsgatan,
371 34 Karlskrona

Blekinge läns museum

Blekinge Östra lantmäteridistrikt

Registret

Plan- och bostadsenheten

Länsantikvarien 2 ex

Akten

Inskrivningsmyndigheten vid Karlskrona Tingsrätt med lagakraft

Byggnadsnämnden i Karlskrona med lagakraft

Riksantikvarieämbetet med lagakraft

Kopia för kännedom till:

Landshövdingen

Länsrådet

LÄNSSTYRELSEN
BLEKINGE LÄN

HUR MAN ÖVERKLAGAR HOS KAMMARRÄTTEN

Om Ni är missnöjd med länsstyrelsens beslut kan Ni överklaga detta hos kammarrätten

Det gör Ni genom att i ett brev till kammarrätten

- tala om vilket beslut Ni överklagar, t ex genom att ange ärendets nummer (diarie-
numret) och
- redogöra för dels varför Ni menar att länsstyrelsens beslut är felaktigt, dels hur
Ni anser att beslutet skall ändras.

Ni undertecknar brevet, förtydligar namnteckningen och uppger postadress och telefonnummer.

Om Ni har handlingar eller annat som Ni anser stöder Er ståndpunkt, så bör Ni skicka med det .

Ni kan givetvis anlita ombud att sköta överklagandet åt Er.

Brevet skall lämnas/ skickas till länsstyrelsen och inte till kammarrätten.

Länsstyrelsens adress och telefonnummer är

Länsstyrelsen

Telefon

371 86 KARLSKRONA

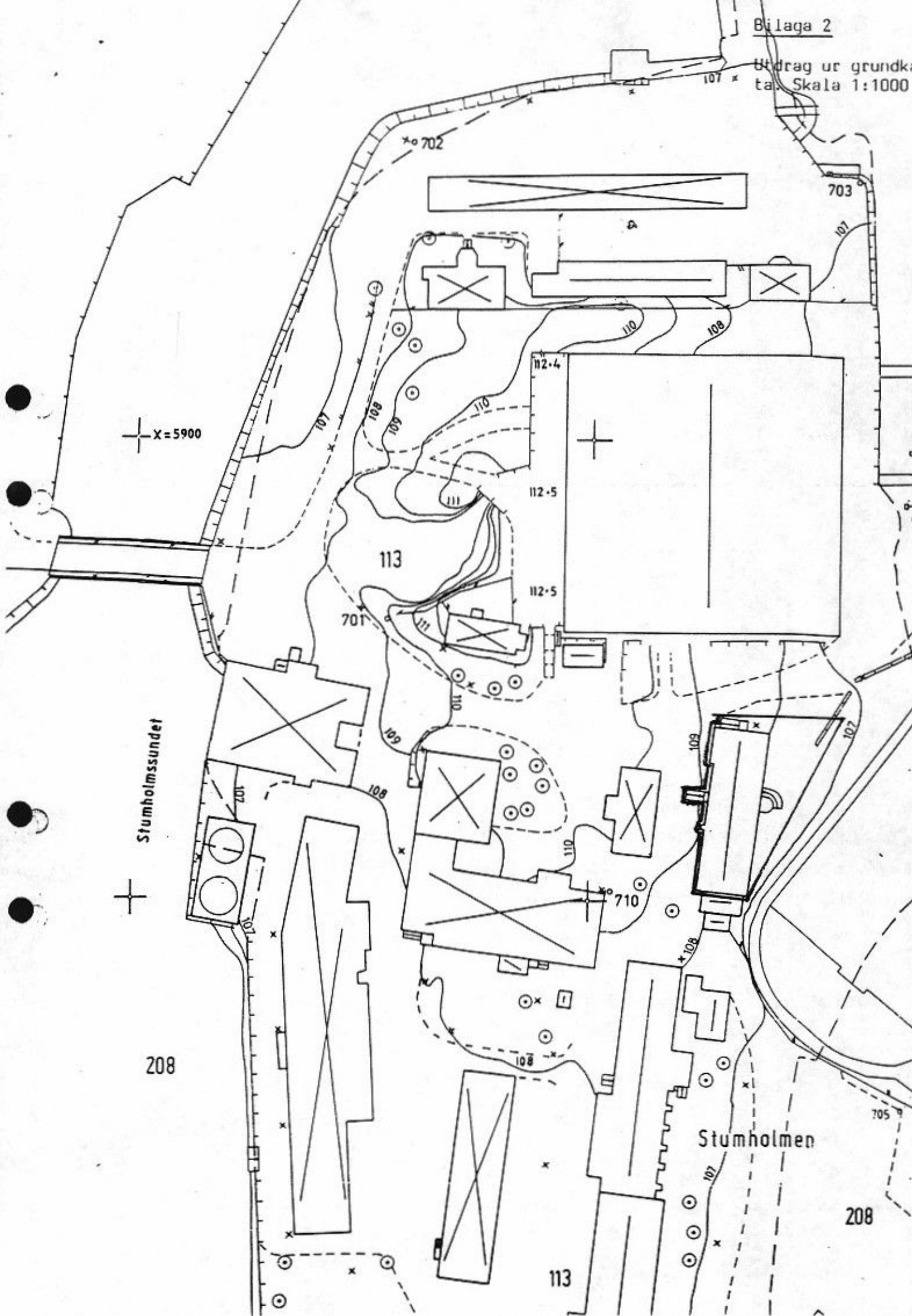
0455-870 00 vx

Länsstyrelsen måste ha fått Ert brev inom

tre veckor från den dag Ni fick beslutet.

annars kan Ert överklagande inte tas upp.

Om något är oklart, så ring eller skriv till länsstyrelsen

Smörasken Bastion Håvström

15°36'

KARLSKRONA K N
KARLSKRONA D A

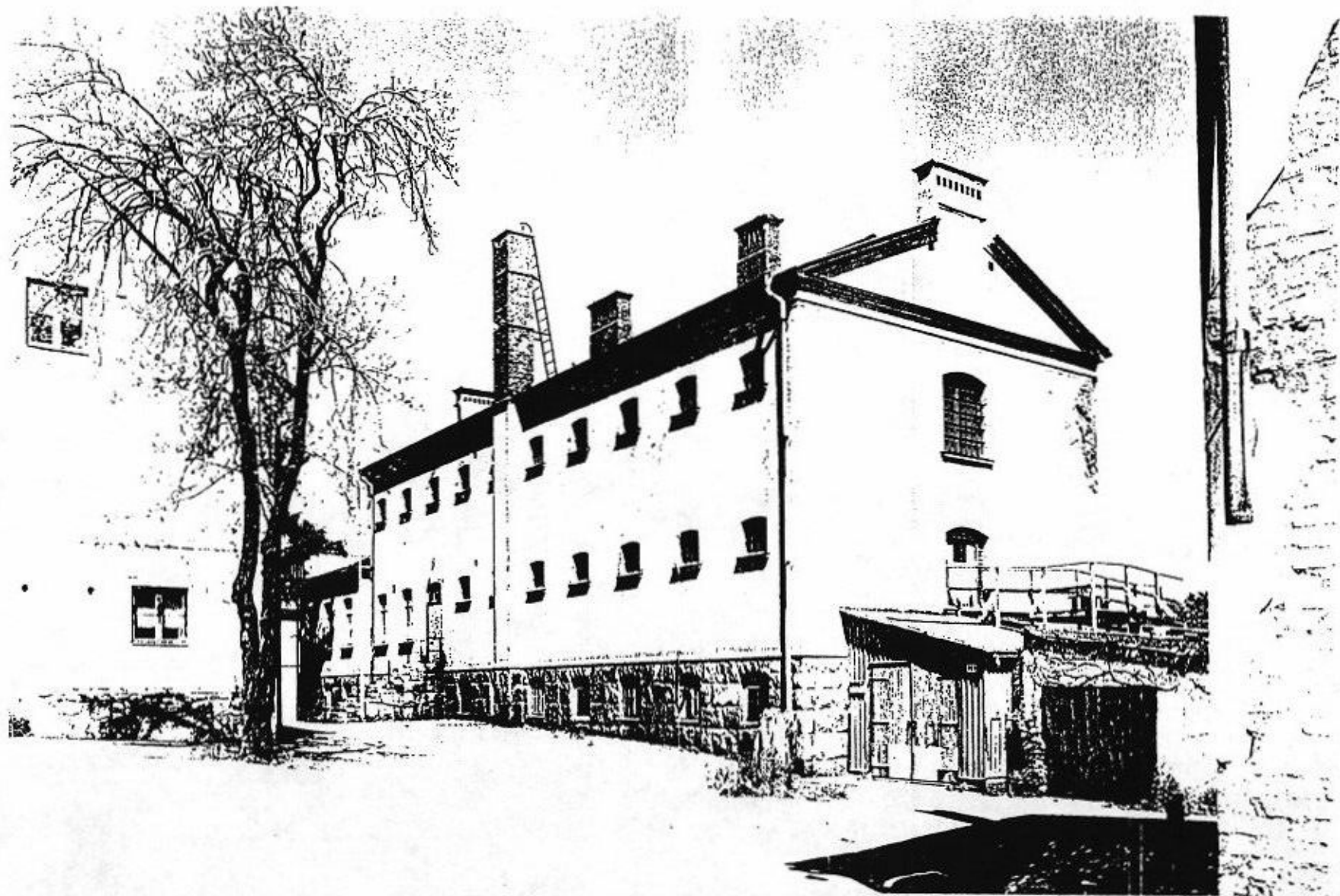
41 Tjurkö
03547

Skalan 1:10000

Höjduvornas ekvidistans 5 meter

1 cm = 100 m på marken

911aga 4.